

Среди этих ошибок можно выделить следующие нарушения лексической нормы русского языка:

1. Замена одного русского слова другим, частично сходным по фонетическому и графическому облику. Напр.: «Мы поднимали руки и недоверчиво говорили» (вместо неуверенно).
2. Использование слова в несвойственном ему значении. „Это дерево достигло 20 метров ширины (вместо высоты)“.

Широко распространенными являются ошибки, связанные с нарушением процесса словообразования. Такие ошибки принято считать лексико-словообразовательными, так как установить сферы лексики и словообразования здесь трудно.

Лексико-словообразовательные ошибки возникают вследствие образования слов, не свойственных русскому языку (напр.: «дружность», «дружливый», «влюбливый» и т.д.).

Одним из видов лексических ошибок в речи студентов-иностранцев является нарушение норм лексической сочетаемости слова. Это ошибки, вызванные не только интерферирующим влиянием родного языка, но и незнанием лексических связей слова. Напр.: «Летний отдых довольно понравился». Словосочетание «довольно понравился» воспринимается как неверное, т.к. наречие в значении «в достаточной степени...» сочетается с наречиями и прилагательными приятный, интересный; поздно, интересно и др. С глаголами довольно сочетается только в значении «удовлетворительно, с удовольствием»: довольно смеяться, говорить, смотреть и т.д.

Как нарушение норм лексической сочетаемости следует рассматривать явление плеоназма: «Беседа продолжалась дальше». Слово дальше является избыточным, т.к. не несет новой информации.

Кроме того, в речи студентов-иностранцев наблюдается и лексико-стилистические ошибки, связанные с нарушением единства стиля. Напр.: «Так как он был талантлив, то пробрался в Академию медицинских наук». Здесь наблюдается нарушение единства стиля. Изучение и анализ лексических ошибок дают возможность не только выявить трудности, вызываемые изучаемым материалом, но и наметить путь их преодоления и предупреждения.

Статья поступила в редакцию 06.03.2006 г.

УДК 811.161.1'36

А. А. Зернецкая.

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧЕСКИЙ АСПЕКТ КОНСТРУИРОВАНИЯ АВТОМАТИЗИРОВАННЫХ УЧЕБНЫХ КОМПЛЕКСОВ ДЛЯ ОБУЧЕНИЯ ИНОСТРАННЫМ ЯЗЫКАМ

Несмотря на то, что достаточно много написано о возможностях компьютера в оптимизации учебного процесса вообще и обучения иностранным языкам в частности, появившиеся предложения обучающих компьютерных программ не справляются с целями и задачами, которое перед ними ставятся, не оправдывают возлагаемых на них надежд. Поэтому активного использования компьютера в учебных заведениях не наблюдается. Очевидно, что решение проблемы оптимальных автоматизированных курсов лежит в плоскостях (а) распределения объема информации и обучающих воздействий между учебником и компьютерной программой; (б) решения вопроса соотношения всего перечня когнитивных

операций усвоения\овладения и стимулирующих их обучающих воздействий; (в) создания принципов и методологии конструирования и экспертизы автоматизированных учебных комплексов (АУК). Для этих целей необходимо научное обоснование и определение принципов и методических единиц организации и создание теоретической модели поддерживаемого компьютером учебного комплекса. Очевидно, что в процессе рассмотрения очерченного круга задач необходимо учитывать общие стратегические цели и решения, в которых:

- преподаватель в аудиторное время является постановщиком проблемы и ведущим в процессе усвоения\овладения с точки зрения перераспределения времени и акцентов в работе, контроля уровня усвоения, презентатором нового материала, а во внеаудиторной работе — организатором и куратором учебной деятельности;
- учебник — носителем общей организационной стратегической конструкции организации содержания и форм обучения, пораздельных тактик и поэтапных приемов форм обучения и контрольных срезов знаний, носителем информации для коммуникативной работы в аудитории, носителем списка директив для организации самостоятельной и внеаудиторной работы;
- компьютер — носителем дополнительной экстралингвистической и систематизированной коммуникативной и системной лингвистической информации к каждому разделу знаний, словарей, аналитических блоков контрастивной грамматики, иллюстративного аудио-визуального материала, тактически организованного перечня групп имитативных, аналоговых и имитативно-аналоговых упражнений, контрольных заданий, создателем мотивированного вывода каждого занятия.

Результаты анализа теоретических и практических разработок в области методики, лингвистики и психологии усвоения\овладения показали, что для наполнения модели АУК необходимо: (I) описать стратегическую карту содержания КК: предметный компонент; (II) описать совместимую с предыдущей методическую карту обучающих воздействий: компонент технологии обучения; (III) Охарактеризовать состав и принципы психологического процесса усвоения\овладения коммуникативной компетенции\цией: выявление состава базы технологии обучения. (IV) Разработать методические принципы и единицы организации технологии компьютерной части учебного комплекса. Кратко коснёмся первых двух аспектов.

(I) В настоящее время существуют две принципиально отличные стратегические лингводидактические модели организации языкового материала в учебных целях. С одной стороны (1.1.а.) на основании исследований по психолингвистике разработана теория типовых ситуаций (ТС) как стратегической модели организации материала; (1.1.б.) в рамках теории ТС выделены группы типовых конструкций (ГК), подлежащих усвоению\овладению. С другой стороны, существует (1.2.а.) система иностранного языка (ИЯ) как основа принципиально отличной стратегической модели организации материала подлежащих усвоению\овладению; (1.2.б.) в рамках системы языка выделены группы языковых единиц.

Несовместимость в бумажном варианте учебника обоих подходов привела к разделению учебников на, так называемые, коммуникативные и языковые. Однако требования к уровню владения коммуникативной компетенцией (КК) иностранного языка заставляют методику обучения иностранным языкам использовать оба подхода. Разделение же, диктуемое исключительно техническими возможностями печатных учебных пособий, приводит к расчленению содержания КК на дополнительные предметы, чем не только увеличивает количество аудиторного времени и заставляет дробить учебный процесс на множество предметов и спец-

курсов, но и само по себе рассмотрение в отдельности с противоположных точек зрения одних и тех же явлений, отраженных в языке и речи, усложняет сложность восприятия одной и той же единицы, создает нагромождение информации, препятствует созданию внутренней системы осознанных знаний из разряда КК, понижает порог запоминания, препятствует доведению комплекса знаний и умений до автоматизма, который является одним из требований к уровню владения КК.

(II) Также в настоящее время достаточно расписаны дидактические тактики обучения и система обучающих воздействий (ОВ) как единиц их (тактик) реализации: (2.1.) система упражнений; (2.2.) система тестирования и контроля; (2.3.) система аудио-визуальных дидактических материалов; (2.4.) компаративная грамматика; (2.5.) словари; (2.6.) банк текстов; (2.7.) тактики создания коммуникативной и псевдо-коммуникативной языковой среды; (2.8.) тактики организации самостоятельной и аудиторной работы.

Но очевидным является и тот факт, что вопросы самостоятельной работы, тестирования, компоновка связей и места всех групп ОВ требует пересмотра в связи с возможностями поддерживаемого компьютером обучения. Исследования в рамках психологии усвоения\овладения показывают, что "плато научения" при усвоении\овладении коммуникативной компетенции\компетенцией достигается как при комплексном использовании всех методических стратегий, тактик и приемов с целью активации когнитивных процессов усвоения\овладения, так и при максимальной полноте охвата содержания КК. Однако создание максимально приближенной к идеальной учебной среды требует и очень сложных и громоздких построений учебной программы, и больших затрат материальных, научных, временных, трудовых при традиционном способе построения учебного процесса с использованием традиционных форм учебных материалов: учебник, рабочая тетрадь, словари, дополнительная литература, наглядность (карты, таблицы, схемы, картинки и т.п.), аудио и видео пленки, ТСО. В сложившейся ситуации очевидно преимущество использования возможностей компьютера для реализации поставленных задач. Тем не менее, множество исследований, проведенных в этой области, созданные обучающие программы и стихийное внедрение компьютера и Интернета в жизнь и учебный процесс мало продвинули компьютер к цели создания из него эффективного, не говоря уже об "оптимального", помощника в процессе усвоения\овладения.

Это происходит потому, что до сих пор (1) не создано концепции (\ теории) поддерживаемого компьютером обучения с четким определением его места и роли в трех типах учебной среды; (1.1) ученик – учитель – учебник – техническое средство, (1.2) аудиторная – самостоятельная работа; (1.3) обучение каждому виду речевой деятельности; (2) не расписаны требования к содержанию компьютерных программ; (3) не создано модели учебник – компьютерная программа; (4) не описана технология создания методистами и преподавателями-предметниками технических заданий (ТЗ) для написания программистами соответствующих всем дидактическим требованиям обучающих программ. В сложившейся ситуации закономерным является апробированная практикой нецелесообразность использования существующих обучающих компьютерных программ. Вопрос о необходимости предварительного теоретического конструирования такой сложной модели, как технология формирования КК в условиях обучения при помощи компьютера, рассматривался в целом ряде исследований ([1], [2], [3], [4], [5]). Однако большинство из них ограничивается только постановкой проблемы. Технология же формирования КК ИЯ при помощи ЭВМ как самостоятельное методическое явление не нашло своего решения до сих пор. В рамках создания методики конструирования и установления принципов орга-

низации единиц технологии формирования КК при помощи АУК теоретическому и практическому решениям подлежат следующие вопросы. (1) Мотивированное стратегическое перераспределение составляющих содержания и форм обучения между сторонами, участвующими в процессе усвоения \ овладения в той или иной роли, соответственно условиям реализации возможностей той или иной стороны.

Таблица 1

		аудиторная	внеаудиторная	самостоятельная
1.	ученик (активная сторона)	(а) тактики, приемы (б) единицы форм оия (в) единицы содержания оия	(а) тактики, приемы (б) единицы форм оия (в) единицы содержания оия	(а) тактики, приемы (б) единицы форм оия (в) единицы содержания оия
2.	учитель (активная сторона)	(а) тактики, приемы (б) единицы форм оия (в) единицы содержания оия	(а) тактики, приемы (б) единицы форм оия (в) единицы содержания оия	(а) тактики, приемы (б) единицы форм оия (в) единицы содержания оия
3.	учебник (пассивная сторона)	(а) тактики, приемы (б) единицы форм оия (в) единицы содержания оия	(а) тактики, приемы (б) единицы форм оия (в) единицы содержания оия	(а) тактики, приемы (б) единицы форм оия (в) единицы содержания оия
4.	дидактические материалы (пассивная сторона)	(а) приемы (б) единицы форм оия (в) единицы содержания оия	(а) приемы (б) единицы форм оия (в) единицы содержания оия	(а) приемы (б) единицы форм оия (в) единицы содержания оия
5.	полиграфическая наглядность (пассивная сторона)	(а) приемы (б) единицы форм оия (в) единицы содержания оия	(а) приемы (б) единицы форм оия (в) единицы содержания оия	(а) приемы (б) единицы форм оия (в) единицы содержания оия
6.	ТС (пассивная сторона)	(а) приемы (б) единицы форм оия (в) единицы содержания оия	(а) приемы (б) единицы форм оия (в) единицы содержания оия	(а) приемы (б) единицы форм оия (в) единицы содержания оия
7.	ЭВМ (условно-активная сторона)	(а) тактики, приемы (б) единицы форм оия (в) единицы содержания оия	(а) тактики, приемы (б) единицы форм оия (в) единицы содержания оия	(а) тактики, приемы (б) единицы форм оия (в) единицы содержания оия

(2) Создание теоретически обоснованной матрицы построения поддерживаемого компьютером учебного комплекса (учебник + компьютерная программа), уделив особое внимание мало разработанной части компьютерных программ.

Безусловно, сложность заключается в том, что компьютер хоть и искусственный, но все-таки интеллект. И как всякий интеллект его необходимо не только заполнить информацией и перечнями директив, как книгу, но и "научить" производить адекватные целеположенные действия, как с заложенной информацией, так и с пользователем. При таком подходе АУК рассматривается в качестве субъекта учебного процесса. И этим, в свою очередь, обуславливается необходимость применения интегральной методики сведения и систематизацией знаний из различных отраслей научного знания: общей лингвистики; социо- и прагмалингвистики: дискурсанализа, теории речевых актов; функциональной грамма-

тики; структурної лінгвістики; лінгвостатистики; лексикографії; семиотики; різних напрямків, розробляваних в рамках психологічної науки: психолінгвістики, психології особистості, психології усвоєння (овладання), мотивації, діяльності, активації, бессознательного сприйняття, пам'яті, інтелектуального інтелекту, психофізіології і др.; методики навчання іноземним мовам; теорії підтримуваного комп'ютером навчання второму мові; теорії машинного перекладу; теорії підручника; теорії інформації; теорії моделювання; формальної логіки; прикладної математики; в обчислювальній техніці і програмуванні, а також ряду інших.

При такому підході можна створити матриці для конструювання АУК, застосування яких дозволить цілеспрямовано оптимізувати самостійну роботу студентів, інформаційно наситити і проконтролювати її, що дозволить підвищити результати навчання як на рівні перехідних КК, так і на цільовому рівні.

Література

1. Гергей Т., Машбиц Е.И. Психолого-педагогічні проблеми ефективного застосування комп'ютера в навчальному процесі // *Вопросы психологии*. — 1985. — № 3. — С. 41-49.
2. Карамышева, 2001; *Изучение иностранных языков с помощью компьютера*. — СПб.: Союз, 2001. — 192 с.
3. Пейперт С. Переворот в сознании: Дети, компьютеры и плодотворные идеи: Пер. с англ. / Под ред. А.В. Беляевой, В.В. Леонаса. — М.: Педагогика, 1989. — 224 с.
4. Фадеев С.В. ЭВМ в преподавании русского языка. — М.: Рус. яз., 1990. — 81 с.

Статья поступила в редакцию 07.03.2006 г.

□

УДК 811.161.2-81r42:37

Л. С. Козловська

КУРС „КУЛЬТУРА НАУКОВОЇ МОВИ” ЯК ЕТАП ФОРМУВАННЯ МОВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ

Досконале володіння мовою як засобом засвоєння на належному рівні навчальних дисциплін, усвідомлення її ролі для перспективної професійної й науково-дослідницької діяльності — такі якісно нові складові сучасного розуміння завдань курсу української мови у вищій школі. Основне з них полягає у засвоєнні студентами теоретичних знань і виробленні практичних навичок користування українською мовою, зокрема у професійній і науковій сфері. У Київському національному економічному університеті дисципліна „Українська мова” зазнавала різних трансформацій, пройшовши шлях від „Української ділової мови” до „Української мови (за професійним спрямуванням)”. Окрім того, кілька років в університеті читався курс української літератури. Проте зі змінами у суспільному дискурсі, пов'язаними з процесами гуманізації, актуальності набула потреба в якісних змінах змісту дисципліни, вибудові нової етапної ієрархії вивчення мови у вищому навчальному закладі, розумній інтеграції в єдиний мовно-літературний курс, що допоміг би зберегти національну специфіку навчального процесу. Тому дисципліна „Українська словесність”, яка є нормативною на першому курсі університету, являє собою перший етап удосконалення мовних навичок, адже має на меті підвищити загальнокультурний, інтелектуальний та естетичний рівень майбутніх економістів на основі засвоєння визначних здобутків української літератури, удосконалити мовну компетенцію майбутнього фахівця, сформувати

стійкий інтерес до української художньої літератури та літературної мови як основи націоцентричного світогляду.

Зважаючи на те, що сучасний університет готує не просто спеціалістів у конкретній галузі суспільної діяльності, але й спеціалістів, орієнтованих на наукову діяльність, формування мовної компетенції вимагає поглибленого засвоєння всієї стилізованої системи української літературної мови. Студент повинен практично реалізовувати у стилізованому плані думку відповідно до комунікативної ситуації, особливо у сфері професійної, наукової комунікації, а завдання етапу поглибленого оволодіння мовою – розширити межі суто професійної комунікації з урахуванням лінгвокомунікативних, національно-культурних, психологічних компонентів. У зв'язку з цим до вибіркового дисциплін гуманітарного пакету в КНЕУ введено дисципліну „Культура наукової мови”.

У навчальному дискурсі останніх років по-різному трактують об'єкт такого курсу, найчастіше називаючи ним професійне (ділове) мовлення [7, с. 7]. Інші практики наріжним каменем такого курсу вважають „вироблення в студентів загальних уявлень про терміни, терміносистему, шляхи та способи термінотворення, про вимоги функціонування термінів в усному та писемному фаховому мовленні; вироблення практичних навичок грамотного і доречного терміновикористання” [3, с. 347]. Поглиблюючи цю тезу, Л. Пшенична вважає за потрібне „прилаштувати теоретичні знання термінознавства до потреб повсякчасного використання термінології у фаховій діяльності”, виходячи на рівень поняттєво-термінологічного аналізу текстів фахової мови [4, с. 420]. Щоправда, дослідниця зауважує, що у вищій школі неможливо обмежуватися лише теорією такого аналізу, а їй потрібно охоплювати такі теми, методи укладання термінологічних дефінітивних словників фахового спрямування, процедури стандартування галузевої термінології, склад та структура текстів фахової мови тощо [4, с. 423]. Цікаво порівняти підходи до викладання дисципліни, які пропонують російські дослідники [2; 6], оскільки їх позиція співвіднесена з концепцією курсу в КНЕУ [5]. На базовому (російська назва, 1-2 курси) етапі вивчення наукової мови передбачено ознайомлення студентів з її особливостями. Завданням мовно-літературного курсу „Українська словесність” теж є формування високої мовної компетентності в науковому спілкуванні. Засвоєння норм літературної мови у процесі аналізу різностильових текстів (художнього і наукового стилів) і творення власних текстів сприяє підвищенню загальномовної культури особистості. Другий етап, який російська дослідниця Т.Скорикова називає „аспектним” (3-4 курси), має на меті розвиток мовних умінь і навичок в актуальних для студентів жанрах науково-технічної сфери спілкування [6, с. 320], третій передбачає ознайомлення з видами та етапами наукового дослідження. На цьому етапі важливу роль відіграє вміння працювати з науковим текстом, враховуючи специфіку його змісту [1, с. 8]. У вибірковій дисципліні „Культура наукової мови” зроблено спробу акцентувати на найбільш суттєвих проблемах оволодіння мовою професійно-наукової комунікації, виробити чіткий баланс між термінознавством і посиленням саме комунікативного спрямування вивчення мовних норм та функціональних стилів. Таке комунікативно-орієнтоване викладання мови у вищому економічному навчальному закладі вимагає дотримання наукового принципу добору й подання мовного матеріалу, доцільного і правильного його використання залежно від мети й завдання висловлювання. Метою курсу можна вважати: ознайомлення студента із сучасною мовною науковою картиною світу; підвищення якості мовної комунікації студента в науково-професійній сфері діяльності; формування основи індивідуальної мовної компетентності, що забезпечить конкурентоспроможність майбутнього фахівця на сучасному ринку праці; навчання самостійно творити мовну стратегію, що є виявом

комунікативної стратегії сучасного науковця в усіх сферах суспільної діяльності (професійної і позапрофесійної). Обов'язковою вимогою до таких курсів є зв'язок з профільними дисциплінами. Ця вимога максимально враховано, і такий зв'язок виявляється в мовній репрезентації специфіки окремої економічної спеціальності (наприклад, менеджмент, банківська справа, правознавство), в мовній реалізації результатів студентських наукових досліджень (від конспектування до написання курсової та магістерської роботи).

Інтегровані в текстах науково-технічних документів елементи наукового й інших стилів української літературної мови є складовою сучасного інформаційного процесу, ефективність якого залежить і від рівня мовної досконалості. Саме тому окремим аспектом курсу є детальна робота з текстами спеціальності як об'єктом комунікативного полістильового вивчення, коли розглядають мовні та позамовні складові тексту, визначають основні ознаки тексту (послідовність мовних знаків, лінійність структури, семантична зв'язність, змістова завершеність), структуру наукового тексту (автор-текст-читач; семантика тексту і графічно-знакова фіксація). Особливу увагу на заняттях приділено такому параметру наукового тексту, як діалогічність. Одним із завдань курсу є формування вміння виокремити основну й додаткову інформацію у текстах спеціальності, практичних навичок складання текстів науково-технічної документації, узагальнення на основі мовного аналітико-синтетичного оброблення текстів спеціальності. Ця увага є цілком виправданою, оскільки саме сприйняття, відтворення та створення текстів конкретних жанрів, з певним інформаційним змістом, і є реальною комунікативною сферою. Основним пунктом такої роботи є вивчення специфіки побудови наукового тексту, способів наукового викладу інформації, методів організації мовної ієрархії наукового тексту. У такий спосіб можна сформувати вміння аналізувати текст за запропонованими схемами, анутовати та рецензувати, користуватися мовними та логічними засобами для згортання інформації (реферування) чи навпаки. Практичні завдання спрямовані на відтворення різних етапів аналізу змістової структури конкретного тексту як репрезентанта наукової інформації.

У сучасному, постійно оновлюваному світі стає очевидною тенденція, яку раніше пов'язували лише з текстами художнього стилю. Саме такі тексти перш за все виявляють концепти національні й індивідуально-авторські, вони є ланцюгом, що з'єднує мову та культуру. Проте сучасна комунікація залучає до цього ланцюга й тексти наукового (навіть публіцистичного) стилю. Мова кожного тексту є системою мовностильових площин, але автор видозмінює власну площину, яка поволі перетворюється на організаційний центр тексту, розширює нормотвірні межі. Так виникає полістилістика наукового тексту, так виникає авторський ідіостиль. Сучасні автори прагнуть до точності висловлювання, доречно використовуючи загальноживану лексику, спеціальну термінологію, але водночас прагнуть і до зрозумілості. Постійне ускладнення сучасного інтелектуального продукту вимагає постійної інтерпретації, удосконалення системи мовних засобів. Зважаючи на тріаду „автор – текст – реципієнт”, очевидно є орієнтація на читача як основного сприймача наукової (інтелектуальної) інформації, з урахуванням національних, психологічних, гендерних складових наукового дискурсу. Автор-продуцент повинен досконало володіти системою норм, оскільки їх порушення перш за все спричиняє виникнення „шуму”, знімає автоматизм у сприйманні тексту, робить недосконалим сам процес пізнавальної комунікації. Тому ще одним важливим аспектом такого курсу є якісне удосконалення рівня володіння літературною мовою, оскільки мовна норма є центральним поняттям мовної культури наукових досліджень.

Економічний профіль університету вимагає, щоб однією з центральних підвалин курсу було дослідження економічної терміносистеми сучасної мови науки

як складової наукової картини світу. Специфіка об'єктів спеціального економічного знання виявляє таку саму специфіку у полісистемі економічної термінології, тому студенти різних спеціальностей досліджують термінологію саме свого майбутнього фаху. Наприклад, економічно-правову термінологію розглядають як інформативне ядро правничої мови, аналізуючи: шляхи формування та етапи становлення, взаємодію національних та інтернаціональних елементів, способи творення сучасних економічно-правових термінів, вияви синонімії, полісемії, антонімії в економічно-правовій терміносистемі. За такою схемою студенти аналізують фінансово-економічну, банківську та ін. терміносистему свого фаху.

Вільно оперуючи здобутими знаннями, студент зможе на практиці застосувати сформовані вміння й навички досконалого володіння нормами літературної мови, оптимального використання мовних засобів у науковій комунікації (за спеціальностями), мовної репрезентації в усній і писемній формах власних наукових досліджень (доповідь, повідомлення, промова, анотація, тези, наукова стаття та ін.). Набуті знання, сформовані вміння та навички будуть реалізовані у майбутній науковій діяльності економістів, застосовані у практиці ведення бізнесу, в управлінській сфері та ін.

Література

1. Котюрова М. Культура научной речи. Текст и его редактирование: Учеб. пособие. — Пермь, 2005.
2. Культура русской речи: Учебник для вузов / Под ред. проф. Л. Граудиной и проф. Е.Н. Ширяева. — М., 1999.
3. Огар Е. Термінознавчі дисципліни у навчальному процесі // Українська термінологія і сучасність. — К., 2001. — С. 347-349.
4. Пшенична Л. Засади термінологічної культури фахівця предметної галузі // Українська термінологія і сучасність. — К., 2005. — С. 420-423.
5. Програма вибіркової дисципліни „Культура наукової мови”. — К.: КНЕУ, 2005.
6. Скорикова Т. Культура научной речи в нефилологическом вузе (теоретические и методические проблемы обучения) // Функционализм как основа лингвистических исследований. — Ялта, 2005. — С. 318-320.
7. Токарська А., Кочан І. Культура фахового мовлення правника. — Львів, 2003.

Статья поступила в редакцию 14.04.2006 г.

□

УДК 811.161.1(09)

Н. Н. Ничик

СТАРΟΣЛАВЯНСКИЙ ЯЗЫК В ИСТОРИИ РУССКОГО ЛИТЕРАТУРНОГО ЯЗЫКА

Одной из определяющих категорий истории русского литературного языка как историко-лингвистической дисциплины является языковая ситуация. Употребление языка осуществляется в определенных исторических и социальных условиях — «в связи с политическим и экономическим развитием общества, с развитием просвещения, культуры и литературы» [1, с. 77]. Специфической особенностью языковой ситуации X-XVII вв. является сосуществование и взаимодействие двух языков — старославянского, с его высоким уровнем языковой и стилистической обработанности и идеологической насыщенностью, и древнерусского, «не исключаящего, но предполагающего богатство его ресурсов и разнообразие манер литературного выражения» [1, с. 92]. Эту идею, впервые высказанную А.И. Соболевским [2], поддерживали и развивали, с большими или меньшими отличиями, А.А. Алексеев [3, с. 3-11], В.В. Виноградов [4, с. 60-62], А.И. Горшков [1, с. 82-97], Д.С. Лихачев [5, с. 303], Н.А. Мещерский [6, с. 40-42], Ф.П. Филин [7, с. 258-260] и др.